

N. Ülker - V. Günay - C. Telci - T. Gökçe, İzmir’de Türk Mührü; Emir Sultan Dergâhı Haziresi Mezar Kitâbeleri, Şenocak Yayınları, İzmir 2008, 358 s., ISBN: 978-9944-0237-0-2.

Müslüman-Türk milletinin farklı sosyal yönlerini ortaya koyan mezar kitâbeleri, yazılı birer tarih belgesi olarak da oldukça önem arz etmektedirler. Şimdiye kadar ilgisizlik ve bakımsızlık nedeniyle yok olan ve yok olmaya mahkûm edilen birçok mezar kitâbesi, aslında yaşadığımız toprakların bize aidiyetini belgeleyen tapu senetleri olarak kabul edilebilir.

Anadolu ve Rumeli’nin birçok şehrinde Türk milletinin dinî anlayışını, dinî duygularını ve sanata estetik bakışını yansıttasının yanında kültürel ve tarihsel zenginliğini de açık bir şekilde ortaya koyan hâzirelerden İzmir’de de bulunmaktadır. Bunlar arasında “Emir Sultan” adıyla bilinen hazire İzmir’de en eski geçmişe sahip ve en fazla dikkate değer olanıdır. Aslında kaynaklara kurucusu “Seyyid Mükerrermeddin”in ismiyle yansımış olduğu belirlenen bu zaviyenin haziresi, ilgisizlik ve bakımdan mahrum olmasından dolayı harap olmaya yüz tutmuştur. Bu nedenle hazire içerisinde mevcut olan mezar kitâbelerinin kayıt altına alınması ihtiyacı hâsıl olmuş ve nihayetinde bu yazılı taş belgeler bir kitap halinde ortaya çıkmıştır. Sade bir vatandaşlık ve sorumluluk bilinci ile yapılan uzun süreli çalışmaların bir ürünü durumunda olan bu eser İzmir’in, geçmiş döneme ait, sosyo-kültürel tarihi açısından da büyük önem taşımaktadır.

Eser, *Önsöz* ve *Giriş* kısmından sonra çalışmanın esasını oluşturan üç ana bölüm halinde kaleme alınmıştır. Kitapta yer alan bilgi ve verilerin daha iyi anlaşılması için plan, kroki ve grafikler sunulmuştur.

Yazarlar, *Önsöz* kısmında (5-6) Emir Sultan (Seyyid Mükerrermeddin) Zâviyesi’nin önemi, İzmir’in kültürel ve tarihsel dokusuna kattığı zenginliğe değindikten sonra kendilerine bu çalışmaları esnasında geniş mali imkanlara sahip kurum ve kuruluşlar tarafından hiçbir desteğin verilmemesinden duydukları rahatsızlığı dile getirmişlerdir.

Önsözden sonra gelen *Giriş* kısmında (7-22), Türk-İslam sentezini yansıtan Türk mezar kültürü ve bunların Osmanlı Devleti dönemindeki şekilsel değişikliklerden kısaca bahsedilmektedir. Ayrıca, zaman içinde Türk toplumunun sosyal ve demografik tarih kaynakları haline gelen mezar kitâbelerinin önemine değinildikten sonra çalışmaya esas teşkil eden Seyyid Mükerrermeddin’in tarihsel kişiliği ve ona izafe edilen yerler incelemeye alınmıştır. Giriş kısmının sonuna doğru İzmir Emir Sultan Zaviyesi’nin geçirdiği aşamalar ve çalışma sırasında takip edilen metod kısaca açıklanmıştır.

Eserin, *İzmir Emir Sultan Zâviye ve Haziresi* başlıklı ilk bölümünde (23-84), zaviyenin konumu, tarihi süreci ve bugünkü durumu çizimlerle desteklenerek ortaya konmuştur. Türbe, tevâhidhâne, hamam, aşhâne, türbedâr ve hâzireden oluşan bu kompleksin türbe kısmının mimari özellikleri incelendikten sonra arşivlerden elde edilen belgeler ışığında zaviyenin kurucusu Seyyid Mükerrermeddin ve zâviyenin tarihsel gelişimi kaleme alınmıştır. Aynı bölümün müteakip sayfalarında vakıf kayıtlarına yansıyan vakıf giderleri tablolar eşliğinde açıklanmıştır. Yine 55-57. sayfalar arasında zaviyenin elde bulunan tamir kitabesinin şimdiki durumu, daha önce

dergâhla ilgili yapılan bir çalışmada verilen kitabenin orijinal metni ile karşılaştırılarak kitabenin rekonstrüksiyonu yapılmış, izleyen sayfalarda ise dergâhta gerçekleştirilen *âyin-i şerîf* örnekleri tasvir edilmiştir. İlk bölüm, sonunda verilen türbe ve zaviyeye ait zengin fotoğraflarla desteklenmiştir.

İzmir Emîr Sultan/Seyyid Mükerrermeddin Zâviyesi Hazîresi Mezar Taşları başlıklı ikinci bölüm (85-174), değerlendirme kısmı olarak kaleme alınmıştır. En erken tarihlisi *Cemâzie'l-evvel 978 (01-30.X.1570)* tarihine ait olan mezar taşlarının yüzyıllara göre dağılımının grafiklerle açıklanması ile başlanan ikinci bölümde hâziredeki kitâbeler üç pafta halinde, sıra, envanter, âit olduğu kişi ve tarihler esas alınarak tablolar halinde listelenmiştir. Bunun ardından kitâbelere ait olan bir *genel ve kişi adları* indeksi eklenmiştir. Ayrıca mezar taşlarından yola çıkılarak ölenlerin yaşları, ölüm sebepleri, ebced hesabı ile düşünülen tarihler belirlenmiş ardından hâzirede yer alan taşların biçimleri ve medfun bulunan bazı önemli kimseler hakkında bilgiler bulunmaktadır. Özellikle bölgede görev yapan din ve ilim adamları ile valiler, bürokratlar, ünlü aileler ve kişiler hakkında biyografik bilgilere de yer verilmiştir.

Burada özellikle zikredilmesi gereken kişi Yunanlıların İzmir’i işgalleri sırasında Yunan askerleri tarafından yaralanan ve *23.05.1919* tarihinde vatanı uğruna şehit düşen *Miralay Süleyman Fethi Bey*’in lahit biçimindeki kabridir.

Kitabın *İzmir Emir Sultan Dergâhı Hazîresi Mezar Kitâbeleri* başlığını taşıyan son bölümünde (175-352) ise zaviyede yer alan mezar taşları üç pafta halinde fotoğrafları ve hemen yanlarında yeni harflere aktarılmış olan kitâbe metinleri bulunmaktadır. İlk paftada 51, ikinci paftada 95 ve son paftada 23 kitâbe özellik ve yazı çeşitleri bakımından incelenmiştir. Eserin sonuna çalışmada kullanılan bibliyografya da eklenmiştir.

Eserin yazarları uzun yıllar süren, büyük emek ve sabır gerektiren çalışmalarını bir kitap halinde yayınlayarak taçlandırmışlardır. Maddi olarak hiçbir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmeksizin ortaya çıkan bu çalışma, İzmir ve Türk tarihine bırakılan eşsiz bir emanet değerindedir. Mülkiyeti, Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne ait olan, öncelikle İzmir olmak üzere Türk kültürünün tarihi hazine değerindeki bu hazirenin korunması ve gelecek kuşaklara bir bütün olarak aktarılması adı geçen kurumun üstlenmesi gereken önemli ve zaruri bir görevdir. Çalışmada emeği geçenleri içtenlikle kutlamanın ve emeklerini takdir etmenin bu sahaya ilgi gösteren herkes için bir görev olması gerektiği muhakkaktır.

Mikail ACIPINAR*

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
e-mail: mikail.acipinar@ege.edu.tr